Hva er galt med integreringsdebatten?

Hva er galt med integreringsdebatten?

Assad Nasir

Hva er galt med integreringsdebatten? | Assad Nasir

© Forlaget Nasir 2023

1. utgave, 1. opplag

ISBN: 978-82-999530-8-5

Trykk: lasertrykk.no

Bokomslag: Ingvild Ulrikke Kåråsen

www.forlagetnasir.no

Av samme forfatter:

Noe (2013)

Kunsten å være pakkis (2017)

Her inne hvor du og jeg finnes (2020)

Imperfectum (2022)

Den nye norske tenkemåten (2023)

Innhold

Forord 7

Hva er integrering? 18

Norskheten 44

Norge for hvem? 84

Norske verdier – en historisk-kulturell konstruksjon 99

Mellom barken og veden 126

Mellom fremmedgjøring og den nære fortidas nostalgi .. 155

Appendiks 168

- De norskeste verdier 168
- Problemet er ikke at søskenbarn gifter seg, men at de puler 173
- Den norske hilsemåten 179
- Når hvithet er målestokken 193
- Jeg vil ha et Norge for alle 199

Litteraturliste 205

Forord

Integreringsdebatten er en gjenganger i norsk offentlighet, og det er skrevet flere hyllemetere med bøker, avisartikler, debattinnlegg, offentlige utredninger, rapporter og mye mer om temaet. Jeg har selv bidratt litt til alle disse meterne gjennom årene, og denne boken blir nok et bidrag til nettopp integreringsdebatten. Men i stedet for å legge vekt på årsaker til eller konsekvenser av innvandring, eller forskjellen på god og dårlig integrering, er mitt primære fokus her integreringsdebatten i seg selv.

Da jeg som fersk student i 2005 oppdaget og leste Marianne Gullestads bok «Det norske sett med nye øyne» (Gullestad, 2002), gikk det opp et lys for meg som forklarte en følelse jeg så ofte hadde hatt gjennom ungdomstiden. En følelse av å være annerledes, utenfor, en følelse av å ikke være en del av det eneste samfunnet jeg kjente, nemlig Norge. Allerede i ung alder hadde jeg blitt en fast seer av tv-debatter og nyheter, jeg leste aviser, fulgte med i debattspaltene. Og slik fikk jeg ofte bekreftet en følelse av utenforskapet fordi det meste som handlet om sånne som meg hadde et negativt fortegn. Det handlet om kriminelle gjenger og ungdomskriminalitet, om arbeidsledighet blant

de med såkalt innvandrerbakgrunn, eller så handlet det om tvangsekteskap, omskjæring av jenter, og det vi i dag kaller ekstrem sosial kontroll. Til og med ordene som ble brukt ropte mot meg at jeg ikke hørte til i Norge. Det kunne være «fremmedkulturell» eller «fjernkulturell», eller så var jeg kanskje «fremmedspråklig», ofte var det snakk om å ha «innvandrerbakgrunn» eller å være «andregenerasjons-innvandrer». Sågar har jeg lest og hørt begrepet «tredje-generasjonsinnvandrer» bli brukt. Det er som om en aldri blir akseptert som norsk, som medborger, som et fullverdig medlem av samfunnet. At folk med høy utdanning og grader fra universtiter ikke skjønte hvilket paradoks begrepene i seg selv var, var for meg uforståelig. På urdu kaller vi slike folk for «godt skolerte analfabeter», altså de har høy utdanning og er dannede personer, men de forstår verden bare fra sitt ståsted, de har ingen evne til å se ting fra andres perspektiv. Det kan være at man er i en typisk majoritetsposisjon og analyserer samfunnet fra nettopp det ståstedet. Det mest berømte eksempelet på dette er jo Marie Antoinette som angivelig skal ha sagt «la dem spise kake» når hun fikk vite at folket manglet brød.

Videre kan jeg heller ikke huske at noen som så ut som meg snakket eller skrev om noe annet enn innvandring,

integrering, eller kulturkonflikter av ulike slag i den offentlige debatten. En norsk-pakistaner uttaler seg i mediene om noe som angår det norsk-pakistanske miljøet, en muslim om noe som angår muslimer i Norge og verden. Riktignok vil man finne unntak, men da er det nettopp det, unntak.

Da jeg selv begynte å skrive i nasjonale aviser i 2012 var det betydelig lettere å få tekster på trykk hvis jeg skrev om integrering enn hvis jeg skrev om andre temaer. Men etter hvert, da jeg hadde etablert meg som skribent, har jeg opp gjennom årene skrevet minst like mye om skole og utdanning som jeg har skrevet om integrering og andre relaterte emner. Jeg hadde en bevisst tanke om å ikke bli talsperson for integreringsspørsmål, og jeg var fast bestemt på å bryte mønsteret jeg selv hadde fått presentert gjennom mediene, nemlig at personer med etnisk minoritetsbakgrunn kun uttaler seg om spørsmål som angår etniske og religiøse minoriteter. Jeg var og er selvsagt opptatt av det, men ikke bare det.

Etter å ha lest Marianne Gullestads «Det norske sett med nye øyne» på nytt, slår det meg at analysene og eksemplene fortsatt har gyldighet i dag. Inspirert av Gullestad skriver jeg nå denne boken hvor jeg prøver å

undersøke integreringsdebatten av i dag. Jeg prøver å se nærmere på hva debattene handler om og hva som vektlegges, jeg ser også på hvordan debattene foregår, altså hvor polemiske og polariserte de er. I tillegg har jeg en teori om at integreringsdebattene har et formål vi ofte ikke er bevisste på, men som likevel finnes, og som gjør at vi egentlig aldri kommer til å bli ferdige med integreringsdebattene. Et poeng jeg for øvrig har hentet fra Gullestad. Nemlig at i vår tid skapes norskheten i integreringsdebatten, og at det er en fortsettelse av nasjonsbyggingsprosjektet som tok til på 1800-tallet. Kan hende det er et vel ambisiøst prosjekt, men denne boken er et forsøk på å vise at integreringsdebatten er nettopp det, et prosjekt for å bekrefte hva det vil si å være norsk mer enn noe annet.

Og ofte handler det om norske verdier. Norsk kultur. Det norske. Ord som tar stadig mer plass, i avisspaltene, i kommentarfeltene, rundt kafébord, i vår bevissthet og den offentlige debatten generelt. Men hva er norske verdier? Hva er norsk kultur? Hva er «Det norske»? Dette ene som betegnes med et determinativ, et pekeord vi bruker i samtaler med barn, og sikkert også voksne iblant, når vi skal forklare hva enkelte ting er. Som når jeg er på bondegård med guttungen og sier «Det er en ku, og den lille der er en

kalv. Det er babyen til kua.» Hvis jeg prøver å forklare «Det norske» på samme måte, tar det ikke lang tid før jeg møter veggen.

Heldigvis er jeg ikke alene om å slite med å definere «Det norske». Politikere, samfunnsdebattanter, journalister og folk flest rekker kanskje å nevne ord som ski, vaffel, brunost, ostehøvel, 17. mai, fjell og fjorder før også de møter veggen. Vi sliter, alle som en, med å sette ord på hva det vil si å være norsk, hva som er essensen i det vi kan kalle norskheten. Vi kan ramse opp noen konkrete ting, noe materielt, som vi forbinder med norskhet, men ting i seg selv utgjør aldri en kultur, en væremåte. Vi kan bruke ting, som ostehøvelen, eller mat, som vaffelen, og klær, som bunaden, for å uttrykke og utføre kulturen i handling, men ting og mat og klær er døde, i motsetning til kulturer som lever. I beste fall tillegges de materielle tingene mening og på den måten blir symboler for nasjonen og folket, implisitt også kulturen, men da som kulisser i ritualer til hverdags og fest. Og den meningen vi tillegger disse tingene må til stadighet repeteres, den må gjenskapes, holdes ved hevd. Vi kan derfor si at det er ikke tingene, men vi som er kulturen, og at norskheten ikke er det materielle, men i de immaterielle

tankene, ideene og forestillingene vi har, og som vi forteller våre barn, og de igjen vil komme til å fortelle sine barn.

Kultur kan være så mangt, men her legger jeg det antropologiske kulturbegrepet til grunn, nemlig at kultur er *verdier og normer, kunnskaper og ferdigheter som overføres fra en generasjon til neste, i noe forandret form.* Det siste tillegget, «i noe forandret form», er viktig å merke seg. Det gir uttrykk for en sentral erkjennelse om at kulturer er dynamiske, at kulturer er i evig forandring. Noen ganger raskt, andre ganger sakte, noen steder raskt, andre steder sakte. Og det er kanskje nettopp derfor vi sliter slik med å definere hva norsk kultur er, fordi det er i stadig forandring.

I vår del av verden, i vårt samfunn, har endringene skjedd ekstremt raskt de siste tiårene. Det er ikke himla lenge siden vi kun hadde én tv-kanal i Norge, og alle så de samme tv-programmene, til den samme tida. Nå sitter vi med hver vår skjerm og ser på vidt forskjellige ting, er inne i helt ulike verdener og fortellinger. Det er heller ikke lenge siden ungene våre lekte med andre unger i nabolaget, mens i dag kjører vi dem fra den ene organiserte fritidsaktiviteten til den andre, mens vi innimellom disse aktivitetene søker trøst hos andre voksne fordi vi har havnet i «tidsklemma».

Og på samme tid, kanskje på vei fra fotballtreningen til turnhallen, tenker vi tilbake på da vi var barn eller ungdom, og hva som påvirket oss den gangen, hva som var betydningsfullt, hva vi gjorde med våre foreldre og besteforeldre, hva vi så dem gjøre, hva vi gjerne vil videreføre til den neste generasjonen og hva vi savner. Så kaller vi det som den gang var, «Det norske». Et tidsbilde fra en tid som for lengst er forbi.

Samtidig som vi ikke helt kan sette ord på hva det norske er, er en del nordmenn oppriktig redde for at det norske, eller norskheten i seg selv, er i ferd med å forsvinne. De siste årene har stadig flere offentlig gitt uttrykk for sin frykt for at den norske kulturen og de norske verdiene, er truet. Den frykten skal vi ta på alvor. Vi skal ikke avfeie andres følelser og engstelser. Følelser er sterke iboende krefter i oss mennesker, og de er allmennmenneskelige. Frykt likeså, og den kan drive oss vekk fra hverandre. Men vi bør ha som mål at frykten skal forandres til kjærlighet, avgrunnen mellom oss skal forandres til samhold. Noen vil muligens mene at det er naivt av meg, men jeg mener oppriktig at vi ikke kan gi opp håpet, at vi ikke kan la fryktens retorikk lede oss ut i hatets avgrunn. For jeg tror på at det er slik Nordahl Grieg skriver i «Til ungdommen»:

Her er ditt vern mot vold,
her er ditt sverd:
troen på livet vårt,
menneskets verd.
For all vår framtids skyld,
søk det og dyrk det
dø om du må – men
øk det og styrk det!

Jeg har blant annet derfor lagt ut på dette, muligens litt vel ambisiøse, forsøket for å finne ut hva «Det norske» er i dag, og da særlig gjennom integreringsdebatten. Og jeg sier «i dag» fordi jeg går inn i spørsmålet med erkjennelsen om at kulturer er i stadig forandring, også den norske. Men i tillegg er våre liv og vår kultur svært komplekse. Ingen av oss behersker vår egen kultur fullt og helt. Ingen av oss kan alt vi trenger å kunne for å leve, ikke bare for å overleve, men leve tilfredse og fullverdige liv. Fredrik Barth skriver kort, og godt, om nettopp dette i sin bok «Andres liv – og vårt eget». I en sammenligning mellom småskalasamfunn på Ny-Guinea og storskalasamfunn som vårt, skriver Barth:

> *Alt* kunne de, hele sin kultur behersket de og derved også sitt miljø. Vi snakker om renessansemennesker, og bevarer gjennom det minnet om en gang da samfunnet og kulturen i Europa var litt enklere, og noen store genier kunne bære i seg det meste av sin kultur og beherske dens forskjellige uttrykksformer. I mange småskalasamfunn kan helt alminnelige mennesker, i dag, oppleve den fullbyrdelsen av seg selv: at de vet alt som er å vite og kan alt som er å kunne, i deres virkelighet. Jo mer storskalert samfunnet blir, dess mer uoppnåelig er en slik beherskelse. Hvor meget av vår komfort er det verd å bytte bort, for å kunne få oppleve *den* fullbyrdelsen og vissheten om å mestre sitt eget liv? (Barth, 1991, s. 116).

Det er et betimelig spørsmål Barth stiller, og det er verdt å stoppe opp og reflektere litt rundt den erkjennelsen han kommer til i det siterte utdraget. Våre samfunn har muligens blitt så komplekse at vi i bytte mot all verdens komfort og luksus kanskje må betale prisen. Nemlig at vi ikke lenger vet alt, og ikke lenger kan alt. At vi ikke kan mestre alle sider av våre liv. Jeg kan ikke fikse toalettet hvis det skulle gå i stykker. Jeg vet ikke hvordan jeg skal dyrke maten jeg skal

spise, eller sy klærne jeg skal dekke kroppen med. Det er mange kunnskaper og ferdigheter vi er totalt avhengige av, men som vi ikke mestrer i vårt spesialiserte og komplekse samfunn. I hverdagen er jeg avhengig av en rekke andre mennesker som jeg ikke kjenner, som jeg ikke har noe forhold til. Kjøpmannen må åpne matbutikken, noen må levere maten til butikken, noen må dyrke maten før der igjen. Det samme gjelder uansett hva jeg trenger, om det er mat, eller klær, eller et nytt hjem. Transaksjoner som i småskalasamfunn vil være basert på relasjoner, eller vil bli brukt for å styrke relasjoner, er i storskalasamfunn redusert til rene økonomiske transaksjoner uten relasjonelt innhold. Vi kjenner ikke hverandre, vi bare gjenkjenner hverandre. I en slik tilværelse, hvor vi ikke har personlige relasjoner til folk vi er avhengige av, tar det ikke lang tid før fremmedfølelsen inntar oss. Da føler vi kanskje at vi er ubetydelige, at vi blir ensomme og alene, til tross for at vi er omgitt av folk.

Samtidig er det likevel slik at noe binder oss sammen, og dette noe vil i vårt tilfelle være den norske kulturen. Men kultur er både relasjonelt, altså det skapes i relasjoner mellom mennesker, og felles, altså noe som gjøres i felleskap. Da er det kanskje ikke så rart at noen sitter med

en følelse av at norsk kultur er truet når vi i globaliseringens tidsalder lever stadig mer fragmenterte liv med færre og færre møtepunkter hvor vi kan utøve kulturen i fellesskap. Men er det faktisk slik? Jeg tror nemlig ikke det, selv om det noen ganger kan føles slik. Likevel tar jeg på stort alvor den bekymring og følelse noen sitter med. En følelse av at norsk kultur er i ferd med å forsvinne, at det kjente og kjære er truet. For det er også en erfaring noen mennesker gjør, og en livs- og verdensanskuelse noen mennesker i vår tid har. Også for deres skyld vil jeg prøve å finne svar på de spørsmålene vi stadig oftere stiller oss selv. Hva er norsk kultur? Hva vil det si å være norsk? For i bunn og grunn er det eksistensielle spørsmål som berører det innerste i oss, nemlig hvem er vi, og hvem er jeg. Det er hva integreringsdebatten handler om.

Hva er integrering?

Ord og begreper kan noen ganger være vanskelige. Vi kan tro at vi snakker om det samme, men så viser det seg etter hvert at vi snakker om helt forskjellige ting, selv om vi bruker de samme ordene. Derfor er det viktig å først se nærmere på hva vi snakker om når vi snakker om integrering. Hva mener vi når vi sier at innvandrere må integrere seg? Når vil en innvandrer være integrert? Kan innvandrere bli norske, og eventuelt hvordan? Dette er spørsmål jeg har stilt meg selv mange ganger, men som jeg vet at også andre stiller seg. Disse spørsmålene griper på mange måter inn i selve identiteten, inn i eksistensen. Det handler om hvem jeg er, som individ, men også hvem jeg er i samfunnet.

Med ujevne mellomrom blusser det opp debatter om temaer som på ulike måter handler om integrering. Det kan være diskusjoner om bruk av hijab, ofte relatert til uniform, eller det kan være kjønnsdelt svømme-undervisning. Det kan være språkferdigheter eller arbeidsledighet. Eller det kan være noe så enkelt, eller kanskje ikke så enkelt, som å håndhilse. Et enkelt søk på ordet «integrering» i avisdatabasen A-tekst gir pr. 19.

oktober 2020 så mange som 67 501 treff.[1] Dette er bare blant papiraviser som er en del av databasen. Det faktiske tallet, hvis man inkluderer medier som radio, tv, nettaviser og andre typer nettsider, er nok mye høyere. I løpet av de siste ti årene jeg har vært aktiv i samfunnsdebatten, har jeg deltatt i og observert utallige integreringsdebatter. De første årene var jeg iherdig med og debatterte, argumenterte og gikk inn i polemikker. Innimellom hendte det at jeg traff mer erfarne samfunnsdebattanter som kunne fortelle meg at *dette diskuterte vi for ti år siden også.* I dag føler jeg på sett og vis at jeg har blitt den som sier *dette diskuterte vi for ti år siden også.* Derfor sitter jeg med et stadig sterkere behov for å ta et par steg tilbake, og prøve å forstå hva vi egentlig holder på med. Jeg opplever nemlig integreringsdebattene som en blindvei. Vi har kommet dit hvor veien slutter, og nå står vi bare der og stamper. Vi posisjonerer oss, vi diskuterer ikke. Retorikken blir krassere, tonen hardere, og påstandene drøyere. Alt dette skal jeg komme tilbake til etter hvert. Aller

[1] Fordelt på år har det de siste ti årene vært mellom 2000 og 4000 årlige oppslag, men i årene 2015-2017 er det henholdsvis 7 191, 8 515 og 5 761 oppslag i A-tekst på ordet «integrering». Mest sannsynlig på grunn av det som ble kalt flyktningkrisen og at man i samme periode diskuterte om og hvor mange flyktninger fra Syria Norge skulle ta imot.

først vil jeg prøve å si noe om hva det er vi egentlig snakker om når vi sier integrering.

Grete Brochmann definerer integrering som «innlemmelsen av innvandrere i majoritetssamfunnet.» (Brochmann, 2017). Selve begrepet kan forstås som både en prosess, men også som en tilstand. Når man sier at noen er integrert eller ikke, er det et eksempel på at ordet forstås som en tilstand et individ eller gruppe befinner seg i. Enten er man integrert, eller så er man ikke det. Det finnes ingen rom imellom, det finnes ingen nyanser. En årsak til at vi, samfunnet, er så opptatt av integrering kan være at mangelfull integrasjon ikke bare sees på som en trussel for individet, men også en trussel for samfunnet som helhet. Dette kan også kalles marginalisering eller eksklusjon. Et eksempel på slik marginalisering kan være Blitz-miljøet i Oslo, som på 1980- og 90-tallet især, ble sett på som en trussel mot samfunnets orden. Blitzerne hadde verdier og normer som gikk på tvers av storsamfunnets og majoritetens verdier, og de utfordret derved det etablerte sosiale og moralske hegemoniet til flertallet i Norge. I nyere tid kan grupperingen som kalte seg Profetens Ummah være et annet eksempel på en slik marginalisert gruppe. De utfordrer de gjengse og allmenne holdningene og verdiene i samfunnet,